

Wprowadzenie

w problematykę pierwszego numeru czasopisma „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne”

Pedagogika jest jedną z dyscyplin, których przedmiotem jest człowiek, i znajomość pedagogiczna człowieka zakłada znajomość wszystkich dyscyplin, które do tego przedmiotu się odnoszą. Znajduje się ona niejako w punkcie skrzyżowania tych dyscyplin, nie będąc jednoznaczna ani żadną z nich, ani ich sumą. Do istoty pedagogicznego punktu widzenia należy właśnie to, że ujmuje człowieka najuniwersalniej, jako najwszechstronniej pomyślaną całość, że wszelka fragmentaryzacja zjawiska „człowiek” jest zarazem wyjściem poza pedagogiczny punkt widzenia (Z. Mysłakowski, *Pedagogika, jej metody, miejsce w systemie nauk*, w: *Encyklopedia wychowania*, tom I, część pierwsza, (red.) S. Łempicki, W. Gottlieb, B. Suchodolski, J. Włodarski, Warszawa 1933, s. 28).

Przeszłość w teraźniejszości, z myślą o przyszłości

Powołanie czasopisma, którego przesłanie wyraża cytowane tu motto, ma swoją wielowymiarową historię. Jeśli przyjmiemy wymiar „długiego trwania”, to wówczas należałoby się odnieść do roku 1991, kiedy to we wrześniu, od roku akademickiego 1991/1992, Senat Uniwersytetu Łódzkiego powołał nowy wydział pod nazwą „Wydział Nauk o Wychowaniu”. Termin „nauki o wychowaniu” odbierany był raczej jako obco brzmiący, pomimo jego istnienia w pracach pedagogów¹ tworzących w latach dwudziestych i trzydziestych XX. wieku. Powszechnie używano terminu „pedagogika”.

Kontekst społeczny powołania Wydziału, wielość dyscyplin i subdyscyplin zorientowanych na człowieka i jego rozwój, które miał obejmować, wszystko to uprawniało i zobowiązywało do przywrócenia w świadomości społecznej terminu „nauki o wychowaniu”. Tym bardziej, że tak określone dyscypliny rozwijały się

¹ Warto przypomnieć, że transwersalna perspektywa postrzegania pedagogiki, owe usytuowanie „pomiędzy” dyscyplinami humanistycznymi i społecznymi, wybrzmiewa bardzo silnie w koncepcji pedagogiki społecznej Heleny Radlińskiej i jest kontynuowana oraz rozwijana do dzisiaj.

w wielu krajach europejskich, przede wszystkim w Niemczech, również we Francji, w Belgii, a także w Hiszpanii czy Portugalii, i przeżywały apogeum rozwoju.

Wówczas, w pierwszych latach istnienia Wydziału Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego, wydawało nam się to wykonalne i możliwe do spełnienia, aby zainicjować ruch tworzenia przestrzeni dla rozwoju nauk o wychowaniu i kształtowania się ich wymiaru dyscyplinarnego, integrującego różne stanowiska, koncepcje przydatne dla rozwoju dyskursu edukacyjnego. Instytucjonalizacja nauk o wychowaniu w Polsce, dokonana aktem ustanowienia Wydziału, była jedynie pierwszym, ważnym krokiem. Wtedy nie sądziliśmy, że na następne sprzyjające okoliczności trzeba będzie czekać blisko ćwierć wieku.

Z tej analizy wyłania się drugi, bliższy, wymiar historii tego czasopisma. Impulsem powrotu do tej idei stworzenia przestrzeni dla zintegrowanego myślenia i działania w sferze edukacji, kształcenia i praktyki społeczno-pedagogicznej było zaproszenie skierowane przez obecną Dziekan Wydziału Nauk o Wychowaniu UŁ — prof. dr hab. Danutę Urbaniak-Zajęc, i systematyczne wsparcie ze strony Kolegium Dziekańskiego oraz akceptacja wspólnej pracy wyrażona przez zaproszonych do niej Członków Rady Redakcyjnej. Również ważne były wspierające reakcje osób ze środowiska krajowego i międzynarodowego, które zaprosiliśmy do Rady Naukowej czasopisma i Rady Stałych Recenzentów.

Wtedy, na początku prac, przypuszczalnie nikt z nas nie spodziewał się na jakie rafa możemy się natknąć. Entuzjazm „tworzenia nowego” był powszechny. Kiedy piszę te słowa zbliżamy się do finału, to jest umieszczenia pierwszego numeru na platformie Index Copernicus. Jest to więc odpowiedni moment, aby wyrazić moją wdzięczność i uznanie Wszystkim, którzy zechcieli uczestniczyć w tym dziele i nie zrażali się coraz to nowymi problemami, jakie rzecz jasna powstają zawsze, kiedy „rodzi się nowe”.

Nauki o wychowaniu w perspektywie krajowej i międzynarodowej

Głównym przesłaniem pierwszego numeru jest przybliżenie stanowisk teoretycznych i głównych nurtów refleksji na temat nauk o wychowaniu, ich związku z pedagogiką, z metapedagogiką, a także problemów, które zajmują aktualnie przedstawicieli tych dyscyplin w innych krajach.

W części pierwszej tego numeru czasopisma (*Studia i rozprawy*) znajdujemy sześć obszernych wypowiedzi na temat statusu nauk o wychowaniu i aktualnych problemów badawczych podejmowanych w środowiskach naukowych skupiających badaczy identyfikujących się z naukami o wychowaniu. Bardzo ważnym fragmentem są teksty przygotowane przez niepedagogów, którzy czynią wysiłek interdyscyplinarnego spojrzenia na zagadnienia wychowawcze, kategorie pojęciowe, związki pedagogiki z innymi dyscyplinami, jak np. z filozofią, z logiką.

Bardzo interesujące są pierwsze dwa teksty, przygotowane na nasze zaproszenie, a zwłaszcza otwierająca ten numer rozprawa Bogusława Śliwerskiego zatytułowana *Nauki o wychowaniu a pedagogika*, w której autor poddaje analizie wzajemne relacje między pedagogiką a naukami o wychowaniu, odwołując się do kontekstu niemieckiego, bardzo ważnego dla problematyki nauk o wychowaniu. Z trzech — jak pisze Śliwerski — „perspektyw poznawczych” analizowania nauk o wychowaniu jedna nadaje pedagogice status nauki o wychowaniu, druga obejmuje próby tworzenia metanauki o wychowaniu, czy — jak pisze autor — metateorii wychowania, a trzecia odnosi się do konstruowania „nauki nauk o wychowaniu (...) integrującej wyniki badań dyscyplin z różnych obszarów i dziedzin nauki, które czynią przedmiotem swoich badań wychowanie”. Panorama przedstawionych problemów i propozycji jest bogata i stymulująca do dalszych analiz oraz dyskusji. Z punktu widzenia misji naszego czasopisma szczególnie ważne jest podkreślenie znaczenia wymiaru interdyscyplinarnego nauk o wychowaniu.

Trudności w utrzymaniu statusu dyscypliny w kontekście kryzysu nauk(i) o wychowaniu w Niemczech omawia w swym eseju Michael Winkler. Odnosząc się do aktualnego stanu i rozwoju nauki o wychowaniu w Niemczech, zwraca uwagę na to, że traci ona swą tożsamość, by zostać przejętą przez inne dyscypliny, takie jak socjologia, czy przede wszystkim psychologia, lub też rozpada się na subdyscypliny rezygnujące — jak to określa — z „pedagogicznego sedna” nauki o wychowaniu. Szczególne znaczenie dla tego stanu ma odejście od humanistycznych aspektów nauki o wychowaniu na rzecz dominacji w badaniach, zorientowanych empirycznie, podejść psychologicznych. Na tym tle autor stawia otwarte pytanie o to, jak w przyszłości będzie wyglądał w Niemczech dyscyplinarny profil nauki o wychowaniu i samoświadomość badaczy ją reprezentujących. Warto z uwagą zanalizować przedstawione argumenty, aby móc je spożytkować dla ewentualnego uprzedzenia rozwoju podobnych procesów w naszym kraju.

Następne dwa teksty pokazują nam specyfikę kultury frankofońskiej. Do ich przygotowania zaprosiliśmy badaczy identyfikujących się z naukami o wychowaniu we Francji i w Kanadzie (w Quebecu).

Jean-Marie Barbier, autor znany w naszym środowisku z bardzo konsekwentnie konstruowanej koncepcji aktywności, przygotował dla nas tekst pokazujący możliwe orientacje w transformacji społecznej funkcji nauk o wychowaniu i nowe wyzwania wynikające z poszerzania się zakresu coraz to nowych pól praktyki, które stają się polem badań. Transformacji tej towarzyszy wiele orientacji epistemologicznych, teoretycznych i metodologicznych, które wymagają sprecyzowania. W artykule szczególnie omówiona jest jedna z nich: perspektywa działania/aktywności. Punktem wyjścia dla analizy jest przypuszczenie, że rozwój pól badawczych odpowiadający polom praktyki wymaga posłużenia się aparatem pojęciowym, który mógłby precyzyjnie połączyć konstruowanie aktywności z kształtowaniem podmiotów indywidualnych i zbiorowych.

Philippe Maubant i Lucie Roger przybliżają nam w swym tekście sens kategorii „autoformacja” oraz jej znaczenie i funkcje w procesie profesjonalizacji nauczycieli czynnych zawodowo. Tekst jest refleksją na temat warunków tworzenia sytuacji przygotowania profesjonalnego w kontekście kształcenia ustawicznego. Pozwoli on czytelnikowi utwierdzić się w przekonaniu, iż prowadzony w naszym kraju dyskurs na temat autoformacji jest zbliżony do rezultatów przedstawionej analizy. Na marginesie warto dodać, że w środowisku frankofońskim kategorie kształcenia osób dorosłych, formowania, autoformowania, są bardzo widoczne w literaturze poświęconej naukom o wychowaniu².

W związku z tymi tekstami z innych przestrzeni kulturowych podkreślić należy skrupulatność tłumaczenia i kompetentną konsultację naukową. W przypadku tych trzech rozpraw zdecydowaliśmy się na dokonanie tłumaczeń na język polski, z uwagi na to, że oryginały są napisane w językach niezbyt popularnych w naszym kraju, jak również chcąc udostępnić ich treść w zupełności, a nie tylko w streszczeniu. Wszystkim Osobom włączonym w ten proces należą się podziękowania, co niniejszym czynię.

Następne dwie rozprawy ukazują potencjał interdyscyplinarnego ujmowania zagadnień ważnych dla zrozumienia związków między dyscyplinami, które spotykają się w tym samym polu praktyki i badań. Piotr Łukowski podejmuje zagadnienie komunikacji między ludźmi, a szczególnie ich wypowiedzi, które analizuje z perspektywy logicznej i psychologicznej. Tekst pokazuje, jak podobne kwestie, które sprzyjają porozumieniu się między ludźmi są w różny sposób analizowane, a niekiedy i określane. Tym samym jest to rozprawa, która w sposób modelowy pokazuje pole „*inter*”, pomiędzy dyscyplinami, które powinno być analizowane w miarę możliwości w porozumieniu z innymi. Tym samym tekst odpowiada na drugi człon tytułu czasopisma — „*Studia Interdyscyplinarne*”.

Drugi tekst z zakresu interdyscyplinarności przygotował Artur Banaszekiewicz, który proponuje zagłębić się w „filozofię umysłu, w tym przede wszystkim samą filozofię krytyczną (transcendentalną krytykę rozumu), oraz filozofię filozofii Kanta, [które — E.M.-H.] przedstawione zostają [w tym tekście — E.M.-H.] jako jedyne w swoim rodzaju przedsięwzięcie wychowawcze”, określone przez autora jako pedagogika transcendentalna. Pierwsza część tekstu poświęcona jest dyscyplinowaniu i kształtowaniu rozumu, czyli temu, co Kant nazywa krytyką rozumu, a druga pojmowaniu przez Kanta filozofii jako narzędzia wychowania człowieka.

W drugiej części numeru znajdują się prace badawcze nadesłane przez autorów, którzy zareagowali na anons o czasopiśmie i otrzymali pozytywne opinie recenzentów. Wybór tekstów nie jest więc celowy i można go także odczytać jako oczekiwanie

² Zainteresowanych odsyłam do pracy zespołowej: *Encyclopédie de la formation*, (red.) J.- M. Barbier, É. Bourgois, G. Chapelle, J. C. Ruano-Borbolan, Paris 2009, PUF.

od tego czasopisma, by miało sporą otwartość na różnorodną problematykę. Postanowiliśmy w Radzie Redakcyjnej, że będziemy się starali przygotowywać zeszyty tematyczne, ale dział *Prace z warsztatu* będzie zawsze otwarty dla chętnych autorów. W tym numerze mamy dwa teksty.

Autorką pierwszego z nich jest Małgorzata Kaliszewska, która rekonstruuje stanowiska Lecha Witkowskiego, Krzysztofa Maliszewskiego i innych, aby scharakteryzować specyfikę koncepcji dwoistości. Podkreśla tych stanowisk cechę szczególną, jaką jest złożoność i wskazuje na znaczenie takiej perspektywy dla kształtowania kultury intelektualnej studentów.

Drugi z tekstów umieszczonych w tym dziale przygotował Maciej Bernasiewicz, poświęcając go zagadnieniu języka pedagogiki resocjalizacyjnej, pojęć i ich odpowiedników w językach obcych i w języku polskim. Sam problem języka danej subdyscypliny jest niezmiernie ważny, ale nie powinien być rozpatrywany w oderwaniu od koncepcji teoretycznych, które go wytwarzają. Tym samym tekst uwrażliwia na te problemy.

W trzeciej części każdego numeru będziemy starali się publikować artykuły stanowiące zarys dyskusji, eseje recenzyjne, odpowiedzi na nie. W pierwszym numerze zamieszczamy esej recenzyjny Heleny Ostrowickiej poświęcony tematycznemu numerowi czasopisma „Societas/Communitas”, podejmującemu zagadnienie zjawiska pedagogizacji życia społecznego z perspektywy prac Michela Foucaulta i badań postfoucaultowskich, w kontekście pojmowania zagadnienia pedagogizacji życia społecznego i pokrewnych — jak to formułuje autorka — pedagogii i pedagogizacji. W odpowiedzi na ten esej Ewa Marynowicz-Hetka publikuje krótki tekst stanowiący sprobematyzowane ustosunkowanie się do niektórych uwag autorki. Jest on także ponownym spojrzeniem na zagadnienia pedagogizacji życia społecznego, które było przedmiotem analizy zespołu autorów. Nawiązuje do zagadnień hermeneutyki siebie i znaczenia tej koncepcji dla myślenia społeczno-pedagogicznego.

Z punktu widzenia funkcji społecznej, jaką chcielibyśmy, by to czasopismo spełniało, ważny jest ostatni dział *Aktualia/kronika*. W tym numerze informujemy o Katedrze UNESCO, której sygnatariuszem jest Wydział Nauk o Wychowaniu UŁ, oraz o jednej z jej inicjatyw integrujących środowisko zainteresowane problematyką wychowania, o Biennale Międzynarodowym Edukacji, Kształcenia i Praktyk Profesjonalnych, które na przełomie czerwca i lipca 2015 roku odbyło się w Conservatoire National des Arts et Métiers w Paryżu.

Zaproszenia

Zwracam się do Szanownych Czytelników z zachętą do aktywnego korzystania z tej, wypracowanej w dużym zespole, propozycji przestrzeni wymiany między dyscyplinami i subdyscyplinami, podejmującymi badania i praktyki w obrębie

edukacji i kształcenia, pracy społeczno-pedagogicznej, kontekstów rozwoju człowieka. Spojrzenie z zewnątrz, z punktu widzenia innych dyscyplin niż tradycyjnie związanych z pedagogiką, jest niezmiernie ważne i, jak zawsze, wzbogacające.

W uzgodnionym w naszym zespole redakcyjnym tekście omawiającym profil czasopisma³ piszemy, co następuje:

Zamierzamy tworzyć to pismo wspólnie ze wszystkimi, których zajmują aplikacyjne możliwości koncepcji i teorii pedagogicznych, podejść logiczno-filozoficznych, antropologicznych, socjologicznych, psychologicznych oraz metodologicznych, dla tworzenia zintegrowanej perspektywy nauk o wychowaniu. Adresujemy je zwłaszcza do tych badaczy, którzy obejmują zagadnienia nauk o wychowaniu w sposób całościowy.

W imieniu Rady Redakcyjnej czasopisma „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne” zapraszam do lektury pierwszego numeru i do uczestnictwa we współtworzeniu następnych.

Łódź, we wrześniu 2015

Ewa Marynowicz-Hetka
Redaktor naczelny

³ Por. strona internetowa czasopisma — <http://czasopismo.naukiowychowaniu.uni.lodz.pl/>